

потреб і запитів споживачів та задоволення їх кращим, ніж конкуренти, способом при одночасному зростанні добробуту всього суспільства. Метою маркетингу, при цьому, стає – гармонізація інтересів споживача, виробника і суспільства.

Головною передумовою виокремлення цієї концепції стали зміни у світовій економіці та усвідомлення спільноти в необхідності впровадження в життєдіяльність та виробництво принципів соціо-еколого-економічного або сталого розвитку.

Перспективою подальшого розвитку маркетингу може стати поява нових концепцій у руслі «реабілітаційного маркетингу», гіпотеза формування якої описана в даній статті вище.

Найбільш актуальною для вітчизняної економіки є концепція інноваційного маркетингу, яка є проміжною між концепцією маркетингу та соціально-етичного маркетингу, що виокремлює пріоритети подальших досліджень у площині формування методології до переформатування основних напрямків вітчизняного маркетингу під світові стандарти та розробку нових теоретико-методичних підходів і інструментарію для впровадження світових досягнень на вітчизняних підприємствах і державному управлінні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ілляшенко Н. С. Маркетинг та інновації як головні функції бізнесу / Н. С. Ілляшенко // Механізм регулювання економіки. — 2007. — № 2. — С. 77—92.
2. Маркетинг : бакалаврський курс : підруч. / [за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка]. — Суми : Університетська книга, 2009. — 1134, [2] с.
3. Варламова Т. П. Большая экономическая энциклопедия / Т. П. Варламова, Н. А. Васильева, Л. М. Неганова. — М. : Эксмо, 2007. — 816 с.
4. Иноземцев В. Современное постиндустриальное общество : природа, противоречия, перспективы. Введение. / В. Иноземцев. — М.: Логос, 2000. — 304 с.
5. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. / Д. Белл. — М. : Академия, 2004. — 958 с.
6. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер. — М. : Бизнес-книга. — 1995. — 698 с.
7. Википедия — свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org>.
8. Программа действий. Повестка дня на XXI век и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро. — Женева : Центр «За наше будущее», 1993. — 70 с.
9. Маркетинговий менеджмент: підручник / Ф. Котлер, К. Л. Келлер, А. Ф. Павленко та ін. — К. : Видавництво Хімджест, 2008. — 720 с.
10. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу : монографія / [за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка]. — Суми : Університетська книга, 2008. — 272 с.

УДК 631.115.8

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Орлик О. В., к.е.н., доцент

Одеський державний економічний університет

У статті розглянуто сучасний стан розвитку та проблеми приватних сільськогосподарських виробників, визначені основні передумови необхідності їх кооперування для досягнення конкурентоспроможного виробництва. Обґрунтовано доцільність створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, надані рекомендації щодо напрямків їх розвитку та державної підтримки.

Ключові слова: господарства населення, фермерські господарства, кооперація, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

Орлик О. В. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ КООПЕРАЦИЯ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ / Одесский государственный экономический университет, Украина

В статье рассмотрено современное состояние развития и проблемы частных сельскохозяйственных производителей, определены основные предпосылки необходимости их кооперации для достижения конкурентоспособного производства. Обоснована целесообразность создания сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов, даются рекомендации относительно направлений их развития и государственной поддержки.

Ключевые слова: хозяйства населения, фермерские хозяйства, кооперация, сельскохозяйственные обслуживающие кооперативы.

Orlyk O. V. AGRICULTURAL COOPERATION IN THE CONDITIONS OF MARKET TRANSFORMATIONS IN AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY / Odessa state economic university, Ukraine

In the article modern development status and problem of private agricultural producers is considered, basic pre-conditions of necessity of their cooperation for achieving a competitive production. Grounded expedience of creation of agricultural attendant cooperative stores, recommendations are given in relation to directions of their development and state support.

Key words: economies of population, farmer economies, cooperation, agricultural attendant cooperative stores.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У процесі здійснення реформи в аграрному секторі економіки України виникло широке розмаїття організаційно-правових структур, діяльність яких спрямована на подальший розвиток сільського господарства, ефективне використання земельних ресурсів і забезпечення населення продуктами харчування. Одним із пріоритетних трансформаційних перетворень в аграрному секторі є становлення кооперативних форм господарювання, особливе місце серед яких відводиться сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам. З їх становленням та ефективним функціонуванням можливе вирішення важливих соціально-економічних проблем приватних сільськогосподарських виробників – особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників. Усе це зумовлює актуальність теми досліджень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями становлення і розвитку сільськогосподарських кооперативних утворень в умовах ринкових перетворень в аграрному секторі економіки країни вже багато років займаються такі вчені-аграрники, як В. В. Зіновчук, М. Й. Малік, П. Т. Саблук, Л. В. Молдаван, О. М. Могильний, Ф. В. Горбонос, А. О. Пантелеймоненко, В. Б. Моссаковський та ін.

За 1990-2008 роки в аграрному секторі економіки відбулися радикальні економічні перетворення, які мали як позитивні, так і негативні наслідки. До позитивних потрібно віднести формування багатоукладної економіки, функціонування аграрних підприємств різних форм власності та господарювання. З іншого боку, реформування аграрного сектору економіки країни призвело до появи великої кількості дрібних сільськогосподарських підприємств, що зумовило передачу земель господарствам населення, а це, у свою чергу, знизило рівень концентрації виробництва та створило серйозні проблеми із забезпеченістю сировиною переробних підприємств.

Більшість проблем особисте селянських господарств, фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників в останні роки виникає у зв'язку з тим, що вони функціонують розрізнено і не в змозі самостійно вирішити складні, кошторисні і об'ємні роботи, пов'язані: з забезпеченням себе засобами виробництва, матеріально-технічними ресурсами; з заготівлею, зберіганням та збутом продукції; з транспортним, меліоративним, ремонтним, будівельним, ветеринарним обслуговуванням, племінною роботою тощо.

У зв'язку з вищевикладеним необхідно, базуючись на сучасному стані розвитку приватних сільськогосподарських виробників, визначити основні передумови необхідності їх кооперування, а також окреслити пріоритетні напрямки їх розвитку та державної підтримки.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення основних передумов та обґрунтування необхідності кооперування приватних сільськогосподарських виробників шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів селян, які є ефективною формою господарювання для досягнення високотоварного і конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У вирішенні продовольчої безпеки країни провідними є три організаційно-виробничі структури – сільськогосподарські підприємства всіх форм господарювання, у тому числі фермерські господарства, а також особисті господарства населення.

У ході реформування сільськогосподарських підприємств активізувався розвиток господарств населення, роль яких у забезпеченні продовольчої безпеки країни в останні роки постійно зростала. Господарства населення стали одними з основних постачальників сільськогосподарської продукції. У 2008 році ними зібрано 21,0% зернових і зернобобових культур, 97,8% - картоплі, 86,1% - овочів, 84,6% - плодів та ягід, вироблено 48,6% м'яса (в забійній вазі), 82,2% - молока, 43,4% - яєць, 78,4% - вовни [1, с. 148].

Частка господарств населення у загальному випуску продукції сільського господарства у порівнянних цінах теж постійно зростала. Так, частка господарств населення у валовій продукції сільського господарства становила в 1990 році - 30,6%, у 1995 році - 48,7%, а у 2000 році вже - 66%, у 2003 році - 69,7%. Правда, починаючи з цього періоду, цей показник дещо знизився і становив у 2008 році - 54,0%. Таке домінування господарств населення в аграрному виробництві було зумовлено спадом виробництва в сільськогосподарських підприємствах і незначною ефективністю діяльності фермерських господарств.

У цілому в господарствах усіх категорій, а також у сільськогосподарських підприємствах, уже багато років чітко простежується тенденція до скорочення поголів'я великої рогатої худоби. За статистичними даними, якщо в цілому в господарствах усіх категорій на кінець 2008 року порівняно з відповідним періодом 2000 року поголів'я великої рогатої худоби зменшилось на 46,1% (або на 4345 тис. голів), у тому числі корів - на 42,4% (або на 2102 тис. голів), а в сільськогосподарських підприємствах за цей період поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 65,9% (або на 3317 тис. голів), а корів - на 66,3% (або на 1227 тис. голів), то в господарствах населення ситуація набагато краще. Так, за той же час у господарствах населення поголів'я великої рогатої худоби зменшилося лише на 23,4% (або на 1028 тис. голів), а корів - на 28,2% (або на 875 тис. голів). Хоча слід відзначити, що в господарствах населення поголів'я худоби почало зменшуватися лише з 2003 року. У цілому господарства населення утримують різні види худоби і птиці.

Розпад великих сільськогосподарських підприємств призвів до появи та розквіту фермерських господарств. Однак в Україні фермерський рух не набув належного розвитку. У 2008 р. фермерськими господарствами було вироблено 12,9% обсягів зернових і зернобобових культур, 6,1% - цукрових буряків, 18,1% - соняшнику, 3,5% - овочів, 2,4% м'яса (в забійній вазі), 0,8% - молока, 0,4% - яєць, 2,7% - вовни. Виробництво інших видів продукції рослинництва і тваринництва складає менше 1%.

Важливою проблемою для фермерських господарств є їх відносно невеликий розмір. Згідно із статистичними даними на кінець 2008 року в користуванні 49,5 тисяч фермерських господарств знаходилось 4016,3 тис. га сільськогосподарських угідь, у т.ч. рілля - 3817,0 тис. га [1, с. 158]. Це в розрахунку на одне господарство становило 81,1 га сільськогосподарських угідь, у т.ч. рілля - 77,1 га. Організувати високоефективне виробництво на ділянках малої площі дуже складно.

За даними ННЦ «Інститут аграрної економіки», раціональні розміри фермерських господарств зернового напрямку спеціалізації повинні становити 300-400 га, зерново-буряківничого - 150-300, овочівничого - 25-50, виноградарського - 30-60, з виробництва молока - 250-400, м'яса великої рогатої худоби - 350-500, свинини - 200-400, продукції вівчарства - 200-300, продукції птахівництва - 250-300 га [2, с. 133]. Отже, розміри більшості фермерських господарств нераціональні, а від розміру господарства залежить ефективність використання техніки, транспорту, трудових ресурсів тощо.

У розпорядженні ж особисте господарств населення, кількість яких становить 4 млн. 750 тисяч, налічується майже 3 млн. га земельних угідь для використання в особистих селянських господарствах і 2,7 млн. га - для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Середній розмір землі домогосподарств становить 1,2 гектара. При цьому 28,9% домогосподарств має площу землі до одного гектара і 71,1% - більше одного гектара [3, с. 82-83].

Оцінюючи позитивно діяльність господарств населення і фермерських господарств, не можна не визначити й негативних тенденцій їхнього розвитку. Насамперед, ці форми господарювання залишаються дрібнотоварними. Таке виробництво не створює необхідної основи для оновлення основних фондів, впровадження нової техніки і сучасних технологій, підвищення в цілому ефективності і конкурентоспроможності виробництва. Нині більшість цих господарств використовують переважно ручну працю, тому що не можуть утримувати навіть одного умовного трактора через невеликі обсяги робіт [4, с. 152].

93,6% домогосподарств використовують ручну працю для обробки землі. Тільки 12,3% домогосподарств мають техніку, у тому числі 18% - трактор, 1,8% - комбайн, 4,8% - вантажний автомобіль. Фактично один трактор приходить на 31 домогосподарство, один міні-трактор і мотоблок - на 183 господарства, один комбайн - на 297 домогосподарств [3, с. 84].

Придбати нову техніку господарства населення та фермерські господарства не в змозі із-за відсутності необхідних власних коштів. Приватні сільськогосподарські товаровиробники мають також обмежений доступ до кредитних ресурсів. Сподіватися на інвестиції також не приходить. Станом на 01.07.09 починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 2628,4 млн. дол. США

прямих іноземних інвестицій, що складає 6,9% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку. Причому з них вкладено 1792,1 млн. дол. США (4,7%) у 769 підприємств харчової та переробної промисловості та 836,3 млн. дол. США (2,2%) у 668 сільськогосподарських підприємств [5].

Тому нині функціонує велика кількість сільськогосподарських підприємств із застарілим і зношеним машинно-тракторним парком. Оновити його та забезпечити себе самостійно засобами виробництва і матеріально-технічними ресурсами вони не в змозі. Також приватні сільськогосподарські виробники роз'єднані між собою, не пов'язані господарчими зв'язками, а тому їм недоступне нормальне ведення меліоративних робіт, поливного землеробства тощо.

Серйозною проблемою для них є також реалізація вирощеного врожаю і виробленої продукції, у зв'язку з малими обсягами виробництва, якими не цікавляться переробні підприємства та трейдери. Якщо ж і вдається реалізувати продукцію, то ціни на неї бувають настільки низькі, що нерідко не тільки не покривають затрати, а призводять до збитковості господарської діяльності.

Усі ці обставини призводять до того, що сільськогосподарські товаровиробники залишаються незахищеними від диктату цін з боку продавців засобів виробництва та покупців їхньої продукції, відчувають хронічну нестачу фінансових ресурсів, що робить неможливим техніко-технологічне оновлення галузі. Тому й не дивно, що в останні роки в господарствах населення, фермерських господарствах намітився спад виробництва продукції сільського господарства.

Отже, більшості приватних сільськогосподарських товаровиробників на малих площах й невеликою чисельністю працюючих, при відсутності необхідної техніки, майже неможливо самостійно організувати ефективне виробництво конкурентоспроможної товарної сільськогосподарської продукції, а також забезпечити ефективну систему її заготівлі, зберігання, збуту та переробки. Крім того, господарства населення та фермерські господарства, при всій їх важливості і значимості, не в змозі будуть (при щорічному скороченні кількості сільського населення і при тих умовах, у яких вони працюють) забезпечити країну якісними продуктами харчування, враховуючи світові стандарти і вимоги Світової Організації Торгівлі, до якої вступила Україна.

Тому вихід може бути єдиний – кооперування особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників не тільки у виробничій діяльності, а й в обслуговуючій діяльності, зокрема при обробці землі, у сфері переробки, заготівлі і збуту, у постачанні, сервісному обслуговуванні.

Отже, основними організаційно-економічними передумовами виникнення обслуговуючих кооперативів при сільських громадах виступають: трансформаційні процеси в аграрному секторі економіки; підвищення конкуренції в ринковому середовищі; формування інфраструктури аграрного ринку; отримання сільськогосподарськими товаровиробниками земельних і майнових паїв; відсутність стартового капіталу в приватних сільськогосподарських товаровиробників; незадовільний стан їх матеріально-технічної бази; високі кредитні ставки як на сезонні, так і на довгострокові цілі; виникнення значної кількості посередників між виробниками і кінцевими споживачами сільськогосподарської продукції; диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію та ін.

Саме формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів буде займати в найближчі роки важливе значення в аграрному секторі економіки України, оскільки в обслуговуючій кооперації зацікавлені саме особисті селянські та фермерські господарства, а також фізичні особи – сільськогосподарські товаровиробники. Слід зауважити, що кооперування доцільно серед приватних підприємств, які мають подібний матеріально-технічний стан, спільні господарські проблеми та однакову мотивацію вступу до кооперативу.

Вибір напряму спеціалізації є найважливішим етапом в організації обслуговуючого кооперативу, оскільки залежно від його галузевої структури формується в кінцевому результаті не лише виробнича база і дохід сільськогосподарських товаровиробників, а й створюються необхідні передумови для зайнятості членів їх сімей.

Спеціалізація господарств населення і фермерських господарств України характеризується наступними даними. У господарствах населення і фермерських господарствах у загальному виробництві переважає продукція рослинництва.

Так, за статистичними даними 2000-2008 рр. [1, с. 146] у господарствах населення продукція рослинництва займає в структурі валової продукції від 49,5% до 58,4%, а продукція тваринництва – від 41,6% до 50,5% (табл. 1).

Однак останніми роками спостерігається зниження показників діяльності господарств населення. Так, у 2008 році обсяги виробленої продукції тваринництва порівняно з 2004-2007 рр. зменшилися відповідно на 12,3%, 12,0%, 10,8% та 3,8%. Обсяги виробництва продукції рослинництва теж знижувалися останніми роками. І тільки у 2008 році спостерігається підвищення виробництва.

Таблиця 1 – Динаміка виробництва продукції сільського господарства господарствами населення та фермерськими господарствами (у порівнянних цінах 2005 р.)

Показник	Роки								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Господарства населення									
Валова продукція сільського господарства, млн. грн.,	51411	53915	55459	53833	59617	58783	57887	53329	56113
у т.ч. продукція									
рослинництва	25753	26799	27468	27168	32994	32244	31709	29060	32763
тваринництва	25658	27116	27991	26665	26623	26539	26178	24269	23350
Вироблено до загальному обсягу, %									
продукції рослинництва	50,1	49,7	49,5	50,5	55,3	54,9	54,8	54,5	58,4
продукції тваринництва	49,9	50,3	50,5	49,5	44,7	45,1	45,2	45,5	41,6
Фермерські господарства									
Валова продукція сільського господарства, млн. грн.	1308	2342	2663	1804	3151	3425	4097	3477	5921
у т.ч. продукція									
рослинництва	1156	2160	2446	1592	2924	3102	3660	2885	5263
тваринництва	152	182	217	212	227	323	437	592	658
Вироблено до загальному обсягу, %									
продукції рослинництва	88,4	92,2	91,9	88,2	92,8	90,6	89,3	83,0	88,9
продукції тваринництва	11,6	7,8	8,1	11,8	7,2	9,4	10,7	17,0	11,1

У фермерських господарствах України чітко простежується, що в їх загальному виробництві переважає продукція рослинництва. Так, за даними 2000–2008 рр. частка продукції рослинництва у структурі валової продукції фермерських господарств коливається від 88,2% до 92,8%, а продукції тваринництва – від 7,2% до 17,0%. Фермерські господарства займаються в основному вирощуванням зернових і зернобобових, соняшнику, картоплі, овочів, які є більш рентабельними. Тваринництву, яке є трудомісткою галуззю, не приділяється належної уваги.

Такий непропорційний розвиток галузей рослинництва і тваринництва спостерігається в усіх категоріях господарств країни. Така ситуація, яка також супроводжується скороченням поголів'я худоби, може призвести через декілька років до занепаду галузі тваринництва.

Усього ж господарствами населення і фермерськими господарствами у 2008 р. вироблено 59,7% валової продукції сільського господарства. Причому частка цих господарств у виробництві продукції рослинництва склала 58,6%, тваринництва - 61,4%.

При створенні і виборі напрямку спеціалізації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів необхідно враховувати наступні моменти:

- здатність забезпечити високу конкурентоспроможність продукції членів кооперативу;
- здатність забезпечувати ринок продукцією, яка б користувалася підвищеним попитом;
- здатність забезпечувати найменший підприємницький ризик щодо безбитковості виробництва;
- галузеве сумісництво, при якому розвиток однієї галузі сприятиме розвитку іншої галузі;
- врахування природно-біологічних та економічних чинників, здатних позитивно впливати на розвиток тих чи інших галузей.

Виходячи з цього при створенні сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, необхідно здійснити такі заходи:

- попередньо вивчити спеціалізацію приватних сільгоспвиробників, щоб обрати певний напрям спеціалізації кооперативу;
- врахувати зацікавленість членів кооперативу в розвитку тієї чи іншої галузі;

- врахувати спеціалізацію району й сусідніх кооперативів, орієнтуючись на вибір тієї спеціалізації, яка буде забезпечувати конкурентоспроможність господарств-членів кооперативу та їх продукції;
- врахувати територіальне розміщення господарств, які увійдуть до кооперативу, їх забезпеченість матеріально-технічними ресурсами, можливість зберігання й доставки продукції на ринок;
- обґрунтувати потреби кооперативу в розмірах землекористування, матеріально-технічних, трудових і фінансових ресурсах;
- розробити бізнес-план і бізнес-програму розвитку кооперативу тощо.

Становлення обслуговуючої кооперації на сучасному етапі може проводитися на такими напрямками: об'єднання земельних ділянок і сільськогосподарської техніки з метою їх раціонального використання; створення кооперативів по спільному використанню техніки; організація постачальницько-збутових кооперативів; створення кредитних спілок та ін.

Результати досліджень вказують, що в Україні кооперативний рух перебуває на початковій стадії розвитку. Поки що не спостерігається чіткої тенденції до зростання кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. А в останні роки процес створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів майже зупинився, а в окремих регіонах вони припинили свою господарську діяльність.

Станом на 01.01.2010 р. в Україні діяло 645 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [6]. Порівняно з відповідним періодом 2009 року кількість їх збільшилася на 149 одиниць, або 30%. У середньому на одну область припадає 26 кооперативів. Найбільша кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у Житомирській і Вінницькій областях – відповідно 97 і 76 одиниць, а найменша в Донецькій, Миколаївській та Тернопільській областях – відповідно 5, 8 і 5 одиниць.

За останні роки кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні збільшувалась, в основному, за рахунок кількості багатофункціональних та сервісних кооперативів. Серед обслуговуючих кооперативів переважають багатофункціональні кооперативи - 43,4%, 28,6% - сервісні, 14,7% - заготівельно-збутові, 6,8% і 6,5% відповідно переробні і інші види [7, с. 76-77]. Як свідчать наведені дані, поки що не набули поширення постачальницькі та механізовані кооперативи. Сервісні та багатофункціональні кооперативи займаються переважно виконанням механізованих робіт для членів кооперативу, ремонтом техніки та споруд, транспортуванням продукції, інформаційним забезпеченням, водопостачанням та ін.

Наведені дані свідчать, що в першу чергу слід звернути увагу на створення механізованих кооперативів з обробки землі, постачальницьких, заготівельно-збутових, переробних. Звісно також слід розвивати мережу сервісних кооперативів.

Значення заготівельно-збутових кооперативів підвищується у зв'язку з тим, що через 5 років господарства населення і фермерські господарств здійснюватимуть реалізацію своєї м'ясо-молочної продукції переважно через пункти закупівлі молока і забійно-санітарні пункти.

Значення механізованих кооперативів з обробки землі підвищується у зв'язку з тим, що не кожне сільськогосподарське підприємство в змозі забезпечити себе необхідною технікою, виходячи з її високої вартості. Крім того, не завжди доцільно невеликому за розмірами підприємству мати у власності потужну техніку, яка розрахована на обробіток великих земельних площ. Доцільно створення механізованих кооперативів сільськогосподарськими підприємствами, які розташовані на невеликій відстані одне від одного, щоб запобігти зайвому витраченню пального на перегін техніки від одного господарства до іншого. Таке кооперування дасть можливість більш ефективного використання техніки, можливість застосування сівозмін, усуває необхідність перегону техніки на великі відстані. Слід також розширити мережу машинно-тракторних станцій, які не тільки допомагатимуть особистим господарствам у проведенні сільськогосподарських робіт, а й здійснюватимуть сервісне обслуговування і ремонт наявної в домогосподарствах техніки.

Загалом слід збільшувати кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які покликані здійснювати заготівлю та зберігання продукції, надавати комплекс послуг членам кооперативу в їх діяльності по переробці та збуту продукції рослинництва і тваринництва, а також надавати ремонтні, меліоративні, будівельні, ветеринарні послуги, закуповувати і постачати господарствам матеріально-технічні ресурси тощо.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

Головною умовою відродження й розвитку сільського господарства повинно стати створення необхідних економічних, організаційних і соціальних умов для діяльності таких господарчих структур, котрі забезпечать селян роботою та сприятимуть розвитку сільських територій.

Світовий досвід і вітчизняна практика свідчать про те, що кооперативи є невід'ємною складовою ринкової економіки й важливою умовою розвитку сільськогосподарського виробництва і відродження села.

Звісно дрібнотоварні господарства більш гнучкіше реагують на зміну кон'юнктури ринку, фінансової та цінової політики держави, однак вони не в змозі освоювати досягнення науково-технічного прогресу повною мірою, а отже, виробляти конкурентоспроможну продукцію, що відповідає світовим стандартам. Тому сільськогосподарська кооперація виступає перспективною формою організації великотоварного конкурентоспроможного виробництва на селі.

Водночас її розвиток стримується слабкою матеріальною базою, відсутністю кваліфікованих кадрів - організаторів кооперативного руху, слабкою просвітницькою роботою, недостатньою обізнаністю селян у перевагах об'єднання зусиль для подальшого розвитку їх господарств та ін. Тому сучасна державна політика повинна бути спрямована на подолання дрібнотоварності з метою формування середніх і великих підприємств шляхом кооперування особистих господарств населення, фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників.

Для подальшого розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів потрібна державна підтримка в таких напрямках, як: внесення змін до нормативно-правових актів, що регламентують діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед членів селянських, фермерських господарств та фізичних осіб, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, про конкурентні переваги таких кооперативів; надання дорадчих послуг сільському населенню з питань розвитку та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; надання державної підтримки за рахунок коштів Державного бюджету на умовах фінансового лізингу для придбання техніки і обладнання вітчизняного виробництва; фінансова підтримка вдосконалення інфраструктури (будівництво шляхів, електромереж, меліоративних споруд) за виключенням операційних витрат на її утримання; страхування і гарантування безпеки доходів сільгоспвиробників; виплати на відшкодування збитків від стихійного лиха; дотації на племінне тваринництво, на елітне насінництво; надання допомоги виробникам неблагополучних регіонів; фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств, що знаходяться в особливо складних кліматичних умовах; авансування придбання продукції сільгоспвиробників, проведення індексації коштів при затримці з розрахунками; запровадження механізму здешевлення кредитів для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; надання пільгових кредитів для придбання ними необхідних матеріально-технічних засобів виробництва і будівництва тощо.

Вдале поєднання державних заходів «зеленої» та «жовтої скриньки» сприятиме в умовах ринкових перетворень становленню та розвитку сільськогосподарських кооперативних утворень в аграрному секторі економіки країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний щорічник України за 2008 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. — К. : вид-во «Консультант», 2009. — 567 с.
2. Сучасний економічний аналіз діяльності господарюючих суб'єктів / [О. П. Бланарь, Н. А. Волкова, О. М. Гайдаєнко та ін.]. — Одеса : Пальміра, 2008. — 232 с.
3. Рябоконт В. П. Використання земельних ресурсів господарств населення в кооперативних умовах / В. П. Рябоконт // Економіка АПК. — 2009. — № 3. — С. 82—87.
4. Лучик С. Д. Вплив трансформаційних змін на використання трудового потенціалу села / С. Д. Лучик // Економіка АПК. — 2009. — № 3. — С. 149—153.
5. Стан інвестування АПК за період січень-червень 2009 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України. — Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?n=8932>.
6. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів станом на 01.01.2010 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України. — Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?9856>.
7. Шаповал Т. П. Засади формування сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у ринкових умовах / Т. П. Шаповал // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2009. — Випуск 1 (48). — С. 75—80.